

ITINERARIS DE NATURA
PEL GAIÀ, EL
FOIX I L'ANOIA

El curs de l'any

Crusellanyes Editors

**XAVIER BAYER
CISCO GUASCH**

Col·lecció Azimut - 89

Col·lecció: Azimut - 89

**ITINERARIS
DE NATURA PEL GAIÀ,
EL FOIX I L'ANOIA**

El curs de l'any

XAVIER BAYER
CISCO GUASCH

Cossetània
EDICIONS

Amb la col·laboració de:

Consell Comarcal del Garraf

Consell Comarcal de l'Alt Penedès

AJUNTAMENT DE
SANTA MARGARIDA I ELS MONJOS

FUNDACIÓ MIGUEL TORRES

Primera edició: gener del 2007

Edita: Cossetània Edicions
C/ de la Violeta, 6 - 43800 VALLS
Tel. 977 60 25 91
Fax 977 61 43 57
cossetania@cossetania.com
www.cossetania.com

© Xavier Bayer i Cisco Guasch
© Cossetània Edicions

Disseny i composició: Imatge-9, SL

Impressió: Formes Gràfiques Valls, SA

ISBN: 978-84-9791-247-1

Dipòsit legal: T-2-2007

*Als pares, que ens han ensenyat
a estimar la natura.
A la Marina i la Joana, que sempre
ens han fet costat.*

*El nostre agraïment a:
Blanca Amengual, Enric Batlle,
Imma Busquet, Martí Cardona, Jordi Casals,
Lourdes Chamorro, Joan Guasch, Marc López,
Joan Reyes, Auri Ripoll, Humbert Salvadó,
Jordi Serra-Cobo, Pedro Torres i Marta Torres.*

Introducció

El present treball és un recull de dotze itineraris que ens han de permetre millorar els nostres coneixements a l'entorn de la natura. En sortir a caminar per la muntanya ens podem trobar amb un munt de plantes, animals i altres elements de la natura o de la vida al camp que val la pena de conèixer. Com més coses sapiguem dels éssers vius que ens envolten més capaços serem de valorar la seva importància i la nostra estima per la natura serà major.

Cada un dels recorreguts que proposem ha estat realitzat en un dels diferents mesos de l'any. És a dir que al llarg dels dotze mesos s'han fet les dotze sortides. Això ha estat així per tal d'anar veient els canvis que es produeixen en la natura durant el pas de les estacions. La floració i fructificació de les plantes, l'aparellament dels animals, les migracions dels ocells, la influència del temps i molts altres fenòmens fan que al llarg de l'any hi hagi un cicle vital prou interessant i variat. Per altra banda hem de pensar que no hi ha dos anys iguals; les pluges, les temperatures, i molts altres factors imprimeixen una variabilitat més o menys accentuada. Aquests canvis són els que faran que la natura es desenvolupi d'una o altra manera. Així per exemple, hi ha anys que determinades plantes tenen una fructificació més productiva, o bé hi ha anys que s'avancen o es retarden.

Les sortides es relaten en forma de diari, de manera que s'explica el recorregut i les observacions de flora i fauna que es van fer en la jornada escollida. És a dir que en un dia determinat es va fer l'excursió, i aquell mateix dia ens vam fixar en tot un seguit de plantes i vam trobar rastres, vam escoltar o vam veure uns quants animals. Doncs aquests éssers vius són els que anomenem en el text, a vegades hi acompanyem algun comentari que ens expliqui alguna cosa més sobre la seva vida. També es fa esment de les muntanyes, de les fonts, dels edificis que tenen un interès històric i de tot allò que al nostre pas anem trobant i que ens sembla que val la pena de conèixer. Fins i tot en alguns moments apareixen alguns aspectes que

estan més aviat relacionats amb l'etnografia i el costumisme. De fet ens ha agradat de tocar el màxim de temes que tinguin un o altre lligam amb l'itinerari.

La narració de com ens ha anat la sortida als autors, sempre s'amplia en arribar a casa. Allà es consulta documentació diversa a l'entorn d'algun punt d'interès, o bé es classifica correctament una planta de la qual se n'ha recollit una mostra. Un cop s'han esvaït els dubtes i s'ha completat la informació es fan les aportacions que creiem d'interès per tal d'enllestir el text.

Passat un temps hem repetit la sortida acompanyats d'un aparell GPS per tal de confeccionar un plànol precís, també hem recollit les coordenades d'alguns punts d'interès, les altituds, el quilometratge, i hem elaborat un perfil de la ruta. Ens determinats casos s'ha ampliat la informació mercès a la consulta de les fotos aèries (ortofotomapes) i l'hipermapa de Catalunya.

El relat de tal i com ens van anar les coses en una determinada data pot ser molt útil per als lectors del present treball que vulguin fer cadascuna de les caminades. Tot i que en repetir la ruta en una data similar d'un any posterior al narrat ens puguem trobar amb certs canvis, hi haurà moltes coses que encara s'hi mantindran. Així doncs, possiblement hi podrem trobar la majoria de les plantes que nosaltres hi hem descrit. Dels animals, si estem atents, també en podrem reconèixer alguns. Lògicament moltes coses hauran canviat, ens podrem trobar amb rastres que aleshores no hi eren, potser els ocells cantaran més o potser menys, trobarem plantes noves, algunes que surten al text pot ser que hagin minvat... No hi ha dos dies iguals a la natura, i per tant molts elements són imprevisibles.

El riu Foix a Castellet. (Foto X.B.)

Blauet. (Foto X.B.)

Amb tot, pensem que el text pot ser una eina molt útil, i que ens ajudarà a gaudir millor aquest món que tenim al costat de casa i que és una font inesgotable de coneixements.

Per tal de fer més àgil la lectura de cada itinerari en la redacció del text hem hagut de contemplar diversos criteris. Així doncs, no es cita cada cop que veiem una mateixa planta o animal, sinó que es mira de fer una o dues vegades com a màxim. Si haguéssim de fer referència a totes les vegades que es veu una alzina o una oreneta, per exemple, el text resultaria molt repetitiu i per tant carregós. En general, durant la primera estona de la caminada ja es veuen moltes de les plantes que després anirem trobant, i per tant un cop ja han estat esmentades una vegada es procura que no surtin repetides. En el cas de la majoria d'espècies d'ocells passa una cosa similar, de bon matí canten més i es detecten moltes més aus que no pas cap al migdia. Al text hi trobareu el nom de les espècies animals i vegetals marcades amb negreta.

Atès que un dels principals objectius de cadascuna de les propostes és descobrir un bon nombre de plantes, animals i altres elements del nostre entorn, en cap cas es dona un temps orientatiu del que pot durar la ruta. Si volem anar de pressa hi veurem menys coses que si ens hi entretenim. Per tant el que aconsellem és anar sense presses; aturar-se de tant en tant a escoltar els cants i reclams de les aus, treure la lupa per observar els detalls de les flors més menudes, cercar les petjades i altres rastres dels mamífers, copsar els contrastos entre els diferents ambients naturals que ens anem trobant, gaudir de les panoràmiques que ens ofereixen els punts alts,

El romaní es pot trobar florit gairebé tot l'any. (Foto X.B.)

admirar la feina que antany van fer els habitants de la contrada (des de les barraques de pedra seca fins als castells i ermites), contemplar la bellesa dels dibuixos que formen els núvols, restar uns instants a l'aguait per tal de sorprendre algun animaló... I com aquestes, moltes altres coses que ens faran allargar o escurçar el temps que vulguem esmerçar en fer el recorregut. La nostra recomanació és de dedicar-hi com a mínim tot un matí, si pot ser des de trenc d'alba.

Hi ha tota una colla de materials que ens poden ser de gran ajuda, tant al llarg de la sortida com un cop finalitzada. Per bé que no els considerem imprescindibles, sí que ens facilitaran les coses. Cadascú ha de decidir què utilitza i què no.

D'entrada i per tal de no perdre'ns pot ser molt interessant disposar d'una cartografia complementària, si pot ser a escala 1:50.000 o inferior i que detalli les corbes de nivell. Una brúixola i un aparell GPS, tot i que no són imprescindibles, també ens poden facilitar la feina a l'hora d'orientar-nos. Al moment d'observar les plantes i els animals i per tal de classificar correctament aquelles espècies més dificultoses ens pot anar bé disposar de materials diversos com ara una lupa, uns prismàtics, una llibreta per fer anotacions o dibuixos, una càmera de fotografia, una llanterna, una cinta mètrica, bosses i potets per recollir mostres, una carpeta amb fulls de periòdic per assecat plantes, etc.

També és molt recomanable l'ús de guies de classificació. N'hi ha moltes; de més detallades i de més superficials, d'un abast comarcal fins al mundial, amb fotos, amb dibuixos, amb claus dicotòmiques, amb mapes de distribució, guies sonores de cants, etc. A vegades la classificació d'una planta o d'un animal

ens pot resultar molt difícil. Hi ha espècies que s'assemblen molt entre elles i cal ésser un bon expert per arribar a determinar-les amb exactitud. No sempre s'acaben resolent tots els dubtes, però a mesura que anem agafant experiència cada vegada ens serà més fàcil la identificació de les espècies.

En relació als llibres que puguem consultar ens cal dir que cadascun dels animals i plantes tenen un nom que a vegades no coincideix a totes les guies o manuals. Habitualment molts éssers vius tenen noms diferents d'una a altra contrada. El coneixement del nom científic ens pot facilitar les coses. En general pels vegetals nosaltres hem emprat les denominacions de la *Flora dels Països Catalans*. Per als animals s'utilitzen els noms de la *Història Natural del Paísos Catalans*. Amb tot, hi ha casos en els quals hem optat per mots més consolidats a les nostres comarques. A vegades també hem donat més d'un dels diferents noms que es recullen per a una mateixa espècie. En un altre extrem hi trobem casos de plantes o d'animals que ni tan sols tenen nom català, ja sigui perquè són molt escassos i excepcionals, o bé perquè la veu popular no ha arribat a atorgar-los cap designació específica. Aleshores cal fer servir la nomenclatura científica.

Els dotze itineraris que proposem en aquest treball queden situats a l'entorn dels rius Gaià, Foix i Anoia, i del massís del Garraf. La part alta de les conques d'aquests rius és a la Serralada Prelitoral. Així doncs que per arribar fins a la costa han de travessar les terres de la Depressió Prelitoral i la Serralada Litoral. En el cas del riu Anoia, que no arriba al mar, després de passar per Martorell aporta les aigües al Llobregat. En aquest conjunt territorial hi trobem una interessant i variada diversitat d'ambients naturals, sobretot de clara influència mediterrània.

Server. (Foto X.B.)

*L'arpella és una
au rapinyaire
que es pot
veure durant els
passos migratoris.
(Foto X.B.)*

Hi ha una de les sortides que es fa amb barca. És la del mes d'agost. Tot i que és un tipus molt diferent d'itinerari, ens ha semblat interessant d'incloure'l perquè ens dona la possibilitat de conèixer la vida que hi ha a poques milles de les nostres costes. Sabem que d'entrada no és fàcil d'organitzar aquest tipus de sortides, però val la pena d'intentar-ho. La realització de la resta de caminades no ens han de suposar cap mena d'entrebanc. En general transcorren per bons camins i com a molt en algun moment hi ha pendents més drets.

La realització d'aquestes rutes i de moltes altres que cadascú per si mateix pot dissenyar, han de ser una eina prou útil per fer una primera aproximació al coneixement de la fauna, de la flora i de tot allò que en podríem anomenar una cultura rural.

Natura i excursionisme ben poca cosa serien l'una sense l'altre. Diríem que sovint han bastit lligams molt estrets. De fet la gent que surt a caminar a la muntanya és qui millor coneix i estima la seva terra. Esperem que els amants de la natura puguin gaudir de les caminades, que puguin servir-se d'aquests itineraris per descobrir nous racons de bellesa singular, i que els sigui fàcil trobar els petits tresors que poblen els nostres paratges. Tanmateix desitjaríem que els afeccionats a l'excursionisme en realitzar aquestes rutes trobin elements prou suggeridors com per apreciar i enamorar-se encara més de la natura que tenim al costat de casa.

Per les Madrigueres i el Pla de Mar

Comencem la caminada al vendrellenc barri de Sant Salvador. Just al punt on la riera de la Bisbal abans de desguassar al mar es creua amb la carretera que seguint la costa va de Sant Salvador a Calafell. Tot i que són les vuit del matí encara fosqueja; el cel està ben tapat i sembla que sigui més d'hora. A més hi ha una boirina sobresaturada que deixa caure com un polsim de gotetes d'aigua gairebé invisibles. Tot i que no podem considerar que plougui, aquesta boira va mullant, poc, però de forma insistent. Popularment se la coneix com a boira pixanera o ploranera. De fet tota la nit ha fet aquest temps i ara el terra i la vegetació estan amarats d'aigua.

En iniciar la passejada a una banda ens hi queda el nucli urbà de Sant Salvador i a l'altra l'espai de les Madrigueres. Anem en direcció al mar fins a trepitjar la sorra de la platja.

Tot i que fa mal temps, ja se senten els cants del gafarró i les veus del pardal, la garsa, el pit-roig i el tallarol capnegre. En desplaçar-nos uns primers metres veiem una cuereta blanca aturada al terra i balancejant el seu cos. Un xoriguer passa volant a poca alçada per damunt nostre. La visibilitat no és gaire bona, entre la poca llum i la boira no s'hi veu massa.

La riera està completament seca. A vegades aquí a la desembocadura s'hi forma una petita llacuna. Bé, de fet aquesta no és l'autèntica desembocadura de la riera. Fa uns anys es van fer unes obres per tal de canalitzar l'últim tram de riu i es va desviar la llera. En part també es volia dessecar aquesta zona humida per poder-la edificar. D'uns anys ençà molta gent està lluitant per la preservació d'aquest espai natural. El darrer indret costaner del Baix Penedès que no ha estat edificat. I per tant l'únic lloc de la comarca on s'hi localitzen determinats ambients naturals amb espècies vegetals que no es troben enlloc més.

La sorra de la platja és fina. Aquí s'hi barregen bastants còdols que han estat aportats per les riuades.

A la platja hi ha un parell de pescadors que tenen les canyes plantades a la sorra. Han matinat força, de segur que els agrada aprofitar aquests moments de tranquil·litat. A dins a mar, molt a prop de la costa, hi entreveiem tres barques petites que estan pescant, la boira no ens permet d'allargar gaire el nostre camp de visió. Ara la boira ja quasi no mulla. El dia encara no ha aclarit massa, és molt tapat i gris.

Un cop a la platja caminem cap al nord-est. A la banda que toca el mar la sorra és ben allisada. La mà de l'home l'ha anat llaurant per tal que la gent a l'estiu hi vagi a prendre el sol i a banyar-s'hi. Lluny hi veiem un tractor que arrossega una mena d'andròmina per recollir brutícia i aplanar el terreny sorrenc.

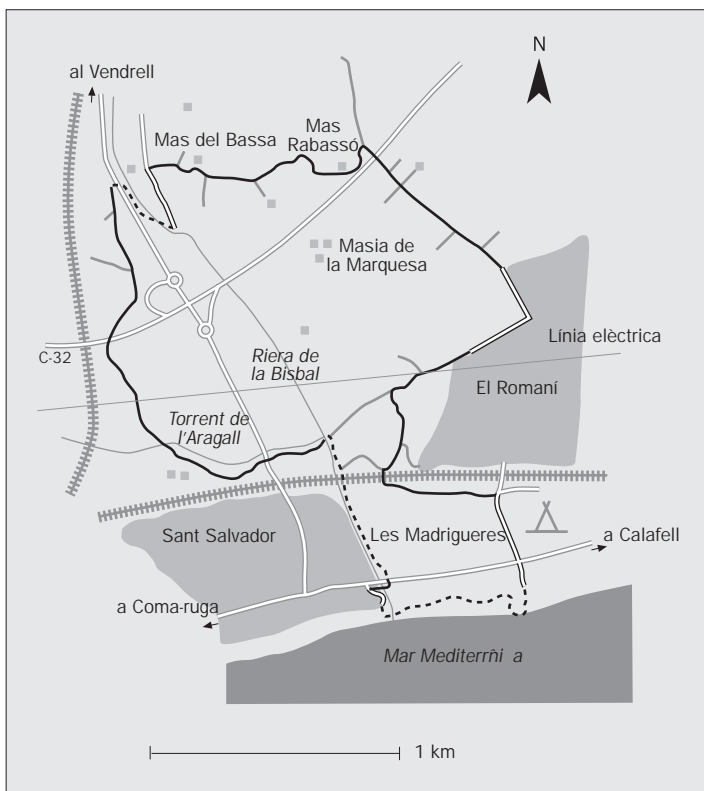
La franja de platja que queda més allunyada del mar encara conserva unes minúscules dunes, o potser les restes del que foren unes dunes. Aquí sí que hi ha vegetació. Ens hi atansem.

Hi podem veure algunes plantes pròpies d'aquest ecosistema (degradat, però que encara en conserva alguns trets característics): el rave marí, la lleterola de platja i el panical marí són les primeres que reconeixem.

A un sector s'hi han abocat deixalles i restes de podes, aquí hi han crescut plantes ruderals; algunes malves, melcoratge i malrubí entre d'altres.

*Rave marí
(a dalt)
i panical marí,
molt escàs a
la platja de les
Madrigueres.
(Fotos X.B.)*

Enmig de les dunes hi trobem alguns caus fets pels talpons. A l'exterior hi veiem uns petits munts de sorra. Al subsòl aquests animals hi tenen les seves galeries subterrànies i la talponera o niu, que està tapissat d'herbes fines. Aquí és on s'arrauleixen i on tenen les cries.

Un martinet blanc travessa volant l'espai de les Madrigueres. Aquesta au aquàtica pot hivernar per aquests entorns.

Passem pel costat d'un búnquer o niu de metralletes que resta abandonat des de vés a saber quina guerra, potser la guerra civil. A la vora hi veiem algunes soques d'arbres que devien haver estat arrossegats de primer per les riuades fins al mar, i després per les onades fins a la costa.

Ara a les dunes ens fixem en el borró. Aquesta és una planta de llargues tiges rastres que fixa les dunes. També veiem salat blanc, melgó marí i silene nicensa.

Hem de pensar que les dunes de sempre han regulat el manteniment de les platges. Actualment a molts llocs de la costa s'han eliminat les dunes i s'hi han fet passeigs marítims. Això ha comportat greus problemes quan hi ha hagut temporals. Malauradament sempre es dona la culpa al mar, quan en realitat

Martinet blanc.
(Foto X.B.)

els veritables culpables són els qui han eliminat les dunes i han permès una mala urbanització del litoral.

El tamariu, que ara està traient un munt de brots, és una de les poques espècies d'arbres autòctons que poden viure en aquest ambient dunar. Aquí n'hi ha algun. També ens sorprèn la presència d'un llentiscle en aquest indret. En aquest punt, entre la vegetació més alta, s'hi belluguen un mosquiter comú i una cotxa fumada.

La visibilitat va millorant, i la boira comença a fer-se fonedissa. Aprofitem per enfocar els nostres prismàtics mar endins. Algunes aus marines se solen aturar al mar, en especial a moltes els agrada fer-ho enfront de les desembocadures de rius i rieres. El fons marí d'aquestes zones sol presentar major diversitat (a causa de les aportacions que fa el riu) i per tant s'hi solen concentrar algunes aus marines, sobretot les cabussadores, però també altres espècies. Avui enfront de la riera només hi observem un grupet de gavines. Estan nedant, almenys n'hi ha una vintena i sembla que són gavines vulgars.

Un corb marí gros vola a poca distància de la costa en direcció sud, quan tot just acaba de passar en veiem un altre que segueix la mateixa ruta. Uns moments més tard és el torn d'un gavià fosc i encara un darrer corb marí gros.

El corb marí gros (a dalt) ha d'assecar les ales després de nedar. Al costat, tronc barrinat per uns mol·luscs que reposa a la platja retornat mercès a algun temporal. (Fotos X.B.)

Ocupant part d'aquest espai natural ara ens trobem uns quants "xiringuitos" i una carpa, estan assentats al damunt del reduït espai que restava per a les dunes. Al seu entorn hi ha tot un seguit de vegetació introduïda de la mà de l'home. Veiem unglà de bruixa, arbre del paradís i algunes palmeres exòtiques. Aquestes plantes al·lòctones colonitzen el poc lloc que restava per a la vegetació dunar.

Arribem a una zona de canyís situat a l'espai de rereduna. Una mica més enllà també hi ha una clapa de canya. També per entremig hi veiem algun jonc agut. Aquí, al sòl, s'hi arriba a distingir un relleu que ens marca l'antiga desembocadura de la riera de la Bisbal.

Ens entretenim uns instants a mirar unes fustes grosses. Possiblement són antigues bigues que devien arribar al mar, hi devien passar un temps, i el mar finalment les va escupir cap a la platja. S'hi veuen tot de barrinadetes o foradets fets per una mena de mol·luscs dels quals se'n veuen algunes closques. Realment és una labor feta a la fusta que ens resulta molt sorprenent, l'aspecte que ofereix és ben curiós i interessant.

Aspecte de les Madrigueres, arran de platja. (Foto X.B.)

Ens acostem un moment a xerrar amb un pescador i ens interessem per com li ha anat la pesca fins ara. Ens diu que avui res de res, que ara a l'hivern és qüestió de molta sort, que fins d'aquí a un parell de mesos no és bona època per a la pesca. Hi afegeix que tot i que no s'agafa res, el dia que hi ha sort el peix és gros.

Al mar una gavina vulgar travessa l'horitzó. Uns minuts més tard n'hi passa una altra.

Quan arribem de nou a una zona edificada d'apartaments, entrem terra endins. Ens allunyem de la platja per un caminet asfaltat que hi ha. Una merla s'aixeca d'entre la vegetació i vola cap a l'interior de la zona urbana. Allà hi deu haver algun jardí que li serveix de refugi.

Travessem la carretera que va de Sant Salvador a Calafell i seguim recte per un camí encimentat. A la nostra esquerra hi ha tota una zona de canyís i de canyota. Enmig de la vegetació hi sentim les veus d'alerta d'un trist. També hi ha algun repicatalons que es deu haver ajocat als canyissos i que ara en fuig. Una mica més enllà, entre els terrossos d'un camp llaurat, s'hi mouen unes quantes titelles. En un ermot una mica més apartat hi veiem un bitxac i sis o set cadernereres que s'alimenten entre les herbes ruderals. De força lluny ens arriben les veus d'una mallerenga carbonera.

A la nostra dreta hi ha una tanca vegetal que delimita un càmping. A l'esquerra ara hi trobem una mica d'horta. Hi ha calçots, enciam, cols, bròquil, faves. Quan ja som pràcticament al final de la recta hi veiem una colla de garrofers força robusts, ja deuen tenir una certa edat. També hi ha un parell de barraques envoltades d'algun corral i de munts de trastos i

porqueries. Tot plegat dona una aparença de deixadesa al racó. Deixem la pista asfaltada i girem per un camí cap a l'esquerra, encarats a ponent i en paral·lel a una via del tren.

A les vores del camí hi ha abocaments de runa. La vegetació d'aquest indret és força variada. Hi veiem algunes herbes com ara el fenàs, l'albellatge, el llistó i el fonoll. Diversos arbusts entre els quals hi destaca la gatosa florida, d'un groc ben llampant, i la foixarda amb les flors d'un lila intens, també hi ha unes quantes mates de ruda i la curiosa esparreguera marina. Pel que fa a arbres, a més dels garrofers hi ha alguna olivera i fins i tot un parell d'alzines i algun arç blanc d'aspecte més aviat arbustiu.

Aquest camí queda una mica més alçat del que seria la zona humida de les Madrigueres. A algunes vores hi ha restes de curiosos marges fets amb pedra seca. Ens crida l'atenció la darrera filada de pedres, ja que estan col·locades de forma vertical.

Alcem la mirada cap al cel on un estol d'estornell vulgar (potser n'hi ha uns 400 o 500) vola tot formant un núvol atapeït, finalment s'aturen als jardins del càmping. Una tórtora turca roman parada al capdamunt d'una antena, en una edificació de l'altra banda de la via del tren. En aquesta àrea urbanitzada també hi volten sis o set coloms roquers.

La boira, que feia estona semblava anar-se dissipant, ara torna a ser més intensa i torna a mullar. Cau una mena de rusimall molt finet.

Anem seguint el camí de carro. A trossos hi ha una tanca metàl·lica que priva l'accés a aquest sector de les Madrigueres. A alguns punts la vegetació ens marca el pas de l'antiga llera de la riera. Ara tot plegat ha quedat bastant ermotat. Fins i tot els conreus de garrofers, alguna antiga vinya i un camp de presseguers.

A certa distància veiem un faisà aturat entre la vegetació. És un mascle que llueix un plomatge força llampant. Aquesta és una espècie d'origen asiàtic, des del temps dels romans i fins a l'actualitat se n'han anat fent introduccions. Malgrat els nombrosos alliberaments que es fan, el faisà sovint s'extingeix, sobretot a causa dels caçadors. Els pocs exemplars que se salven de les caceres tenen moltes dificultats a tirar endavant les seves pollades, ja que necessiten força aigua i sovint en manca en aquest clima mediterrani d'estius eixuts. A l'edat mitjana es van arribar a dictar lleis per tal de protegir l'espècie.

També per la zona hi veiem algun estornell negre i un tudó. A més sentim les veus d'ocells que volten per allà; el tord, el gratapalles, el pinsà i el verdum.

A un costat del camí hi trobem uns quants esgarrapalls de conill.

Ens atansem a un pas inferior de la via del tren. Ens refugiem sota el pont, cada vegada sembla que caigui més aigua. La nostra roba comença a estar força empapada d'aigua. Aprofitem per esmorzar, i així amb aquest lapsus de temps veurem si afluixa o s'intensifica encara més la boira ploranera.

En acabar l'àpat el temps segueix igual, o potser encara cau més aigua. Caminem uns metres per comprovar-ho, talment com si volguéssim negar la realitat, però finalment decidim deixar-ho per un altre dia.

Han passat cinc dies i tornem a ser al mateix punt de sortida. Avui el dia és net i clar, no hi ha ni un sol núvol. De bon matí bufa una brisa suau, la temperatura és força baixa tot i que no ha arribat a gelar. En un tres i no res fem el recorregut fins a situar-nos al pont on dissabte passat ho vam deixar córrer. Hem repetit el camí, ara sense entretenir-nos tant com l'altre dia. En aquest tram hem tornat a trobar moltes de les espècies animals que l'altre dia ja vam detectar. Avui n'hem classificat dues que el dia passat no vam veure; el sit negre i el pardal xarrec.

En traspasar el pont trobem una cruïlla de camins, nosaltres agafem el que marxa per la dreta. Passem pel costat d'una olivera centenària, que té una capçada molt gran i espectacular. La soca d'aquest impressionant arbre està clavada just a tocar d'un gros forat que devia ser una cisterna o un pou, deu fer dos o tres metres de fondària, i està mig omplert de deixalles.

Uns metres enllà trobem les ruïnes d'un antic corral, amb prou feines en resten les quatre parets i una arcada interior. Hi ha dues mallerengues blaves que volten per les branques d'un arbre adossat a l'edificació. Sentim la veu d'un raspinnell.

Passat el corral seguim pel camí de l'esquerra. Al nostre costat hi veiem ginesta. Ara som en terres de conreus mig ermotats. En aquestes terres s'hi conserven alguns petits marges que separen un conreu de l'altre. Als erms hi veiem molt d'albellatge, i també d'altres plantes com el romaní, l'espígol, l'esperreguera i algun pi pinyoner de mida xica, ja que estan creixent. També hi ha força farigola, n'hi ha alguna de florida. Tot i que a la majoria d'indrets del país floreix més tard, aquí a les muntanyes properes a la costa al mes de gener ja se'n pot trobar de florida.

D'entre uns matolls hi surten una parella d'ocellets menuts, foscos i amb la cua tan o més llarga que el cos, són tallaretes cuallargues. Fan una volada curta i es tornen a amagar a dins d'una altra bardissa.

Arribem a una pista que sembla més principal, encimentada. Hi veiem una marca de PR assenyalada en una estaca. Nosaltres decantem cap a la dreta. El camí és marginat, és a dir que ara avança entre dues parets fetes amb pedra seca. Travessem per sota d'una línia elèctrica d'alta tensió. Sentim flaire de guineu.

*Les pedres que es treien
dels conreus eren
aprofitades per fer
marges. (Foto C.G.)*

En caminar per aquesta via que discorre ben entatxonada entre dos marges ens sentim transportats un o dos segles enrere. Aleshores es feien aquestes obres mestres de l'arquitectura popular de manera totalment anònima i exclusivament a mà, amb prou feines es podien ajudar d'algun ruc o d'algun "matxo". Aquests elements fets fonamentalment amb pedra seca són testimonis d'un llegat que ens ha arribat del passat i que creiem que caldria preservar. Malauradament cada vegada es malmeten més aquests paisatges agrícoles centenaris. Estem envoltats principalment del que havien estat uns antics garroferars, i oliverars.

Arribem a una zona urbanitzada. Caminem una mica per un dels carrers. A una banda ens hi queda alguna construcció i a l'altra hi segueix havent terrenys ermotats. Veiem que a les vores s'hi han fet diferents abocaments de runa i deixalles, i on hi han crescut diferents plantes entre les quals veiem uns quants gatets florits, escabiosa també florida, lligabosc mediterrani, arítjol, lleteresa vesquera, blets, esbarzers i olivarda.

Anem avançant pel mateix carrer, fins a trobar una cantonada que gira a l'esquerra. Aquí hi ha uns pocs exemplars de pi blanc que estan afectats pels nius d'erugues de la processionària del pi. Ara al gener aquestes erugues comencen a abandonar els nius i surten en fila per cercar un punt terrer on enterrar-se i fer la seva metamorfosi.

Realment sembla increïble veure com la mateixa gent d'aquesta urbanització és la que deu haver embrutat el seu entorn. A les parcel·les i terrenys no edificats, davant d'algunes torres hi han abocat restes de podes, runa i altres deixalles.

Barraques bessones. (Foto X.B.)

Uns metres més enllà el carrer es transforma en camí de carro. Deixem la urbanització. Ara al nostre entorn hi ha els garrofers treballats.

El dia és esplèndid, hi ha una visibilitat òptima. De tota manera sembla que el vent, que bufa de mestrals, va pujant d'intensitat i comença a ser molest.

Veiem algunes barraques fetes amb pedra seca repartides entre el sòl agrícola. Ens crida l'atenció una de doble, és una curiositat poc habitual.

En un d'aquests conreus que no està llaurat, hi veiem tota una estesa de plomes escampades pel terra. Ens atensem a observar què ha passat. Es tracta d'un colom roquer que ha estat depredat. Els canons de les plomes estan mossegats i això ens delata que l'autor de la caça devia ser algun mamífer carnívor, possiblement una guineu que el devia trobar ferit.

Ens aturem un moment a observar la vegetació que creix damunt una de les parets o marges que envolten el camí. Hi veiem vidiella, fenassos, crespínells, roja, corretjola de serp, boixac de camp, caps blancs i tàrrec.

Entre els forats de les mateixes pedres dels marges hi busquem rastres d'animals. Veiem una acumulació de petits excrements que podrien ser de rata cellarda.

Una mica més endavant s'aixeca un grupet de cotolius. Deixen sentir tímidament la seva veu i s'aturen a la següent feixa. Aquests ocells a l'hivern es solen agrupar en petits estols. Una griva surt volant d'un arbre. Sentim les veus d'uns passerells que passen volant. Veiem un gratapalles.

Fem una parada per esmorzar. Busquem un marge que ens resguardi una mica del vent. En acabar seguim pel mateix camí i aviat ens acostem a l'autopista. La travessem per sobre un pont. Just en haver passat el pont hi ha uns indicadors amb

informacions diverses a l'entorn de les rutes i els camins propers, i de les panoràmiques que des d'aquí es poden contemplar.

Passat el pont agafem un caminet que marxa per l'esquerra. Passem pel costat d'un antic mas que ha quedat molt ensorrat, és mas Rabassó.

A l'esclatxa d'una de les parets hi ha un ratpenat de vores clares entaforat. Està dormint ben estampit dins la menuda cavitat. L'enfoquem amb la llanterna però ni tan sols es desperta. Ara a l'hivern els dies que fa massa fred es queden hivernant en una mena de letargia que ve condicionada per les temperatures.

Seguim avançant pel mateix caminet. Passem entre àrees de conreu. Trobem unes fites blanques de ciment que marquen el pas de les conduccions del minitransvasament de l'Ebre fins a diferents punt de les comarques de Tarragona.

També hi ha un senyal indicatiu de "refugi de fauna salvatge", que delimita aproximadament la important massa boscosa que abasten el bosc del Bassa i la finca de les Guàrdies.

A diverses vorades hi veiem ullastre de frare.

Arribem al mas del Bassa. Està força arreglat i sembla que hi viuen. Ens criden l'atenció algunes plantes que té al seu davant, entre les quals unes figues de moro de diferents espècies (a més de la més comuna) i també unes atzavares. En un parterre hi ha crescut un munt de vincapervinca i un baladre. També hi ha alguns xiprers esparsos a l'entorn de la casa.

Just en deixar el mas ens encarem al bosc. Ens surt un aligot. En agafar una mica d'alçada es deixa endur pel vent i desapareix a l'instant.

Al llindar del bosc, abans d'entrar-hi, hi veiem algun margalló, ocupen la part més asolellada. El bosc és de pi blanc i hi ha una bona cobertura arbustiva formada sobretot per llentiscle, aladern, coscó, arçot i arítjol. A terra trobem algunes pinyes rosegades pels **esquirols** i també plomes d'un tudó depredat.

Abans de deixar aquesta punta de bosquet que hem travessat, a la banda dreta hi trobem una bassa natural excavada al terra, està seca. Hi ha tot de gram negre que entapissa el fons. A una vora hi ha un roser agrest. De seguida tornem a ser envoltats de conreus.

Veiem una papallona Vanessa atalanta que entra al bosc.

Arribem a un camí asfaltat que amb prou feines trepitgem quatre passes, ja que ens desviem en direcció oposada, cap a l'esquerra per un camí terrer. Al nostre davant, un tros enllà hi veiem l'autopista.

Surten cinc o sis tords d'unes oliveres. Marxen ràpids, discrets i en direcció contrària a nosaltres. Diríem que estan escopetejats, és a dir espantats pels dies de cacera que han de suportar.

Arribem a la riera de la Bisbal. Està completament seca. Hi ha uns registres de clavegueram que han quedat al descobert per l'acció de les riuades. En alguns trams també s'hi endevina el pas dels conductes soterrats de les clavegueres. El llit de la riera és cobert de còdols de diferents mides i materials. Entre aquestes pedres, de ben segur que n'hi ha moltes arrossegades des de les muntanyes del Montmell. Caminem uns metres riera amunt, en sentit oposat a l'autopista.

Algunes de les plantes que veiem arrelades a la llera són l'espinaxoca i el card marià, més cap a les vores hi ha la canya i en algun raconet hi creix l'aloc.

Just al costat d'algunes de les poques motes herbàcies que hi ha arrelades a la riera hi veiem esgarrapalls de conill.

Aquesta mateixa riera és utilitzada com a carrerada de bestiar. Ho veiem pel fet que hi ha petjades i excrements d'ovelles.

Uns dos-cents metres amunt, després d'haver deixat a la nostra esquerra una petita caseta que està tocant la carretera, agafem un carrerany del bestiar que s'enfila cap a dalt la carretera. La travessem i seguim sempre per la mateixa pista. Ara caminem envoltats de vinyes. El nostre viarany queda encaixonat entre marges de pedra seca, tot i que alguns trossos de marge han estat arreglats amb morter.

A la nostra dreta dalt d'un turonet hi queda el poble de Sant Vicenç de Calders, poble molt bonic i ben conservat.

D'una vinya s'alça un grupet de sis aloses. Són hibernants, estaven cercant aliment entre l'herbei de la vinya.

Deixem alguns trencalls, sempre seguim la via principal. Una mica més endavant trobem un PR que s'incorpora a la nostra ruta, ve anomenat "camí de mar".

El mestral cada vegada es va fent més fort. Per sort nostra les parets del camí ens arreceren una mica.

En una paret de la vora del camí hi trobem tota una colla de closques de cargol ratades, també hi ha alguns excrements i encara hi veiem uns quants pinyols d'oliva ratats, tot plegat ha estat obra de la rata negra.

Petits brots de dauradella han arrelat entre les pedres del marge. També veiem una heura que hi està arrapada i en recobreix uns metres. Està molt carregada de fruits negres.

Ens atansem a un gran viaducte de l'autopista, que haurem de passar per sota. Allà hi ha els indicadors d'un PR anomenat "camí del sot nou".

Sota mateix del pont, se'ns incorpora una mena de rasa o riereta seca que transcorre en paral·lel al camí que seguim ara en direcció cap a Sant Salvador. Al fons hi veiem un dipòsit d'aigua penjat al capdamunt d'una singular construcció. És força gros i ja té uns quants anys, es va fer per abastir aigua els veïns de la zona.

Travessem per sota una línia elèctrica d'alta tensió. Seguim endavant. Hi ha algunes desviacions de camins i deixem algun dels camins assenyalats com a PR. Nosaltres seguim recte encarats al dipòsit d'aigua.

A la vora del camí hi veiem borratja, malva, bident de vinya, melcoratge i albellatge entre d'altres plantes.

D'aquestes vores s'ha aixecat algun **mosquiter comú** que s'havia refugiat del vent enmig de les herbes.

Passem a tocar del dipòsit. A la nostra dreta hi queda la via del tren. Una mica més endavant travessem la carretera. Seguim sempre pel mateix camí de carro.

Entre la vegetació ruderal se'ns alça un trist. De seguida es torna a refugiar del vent a una altra planta. També veiem uns tallarols de casquet que ronden per les branques d'un arbre.

Arribem de nou a la riera de la Bisbal, caminem encarats a mar. Tot i que per la riera no hi passa cap camí, sí que s'hi ha anat marcat un pas de gent o fins i tot unes roderes, per on hi fa de més bon caminar. Passem per sota l'ample pont de la via del tren.

Trobem algunes mates d'herba talpera, de gram, de seder i de penniset que han crescut a diferents llocs de la riera.

Un estol de disset ocells passa volant i cridant a certa alçada, són cotorres de Kramer. Uns minuts més tard passen dues cotorres més, aquestes són d'una altra espècie tropical més abundant, la cotorra de pit gris. Tant una espècie com l'altra no són autòctones. Han escapat de gàbies i s'han anat estenent fins a establir poblacions que arriben a nidificar a les nostres comarques.

En aquest darrer tram la riera de la Bisbal passa encanonada entre unes tàpies que es van fer per desviar el seu curs. Seguim en direcció a la platja fins al punt d'inici del recorregut. No ens podem estar de fer una darrera ullada a l'aigua del mar per si s'hi veu res. La mar ara és plena de crestes blanques, està ben pentinada pel vent.

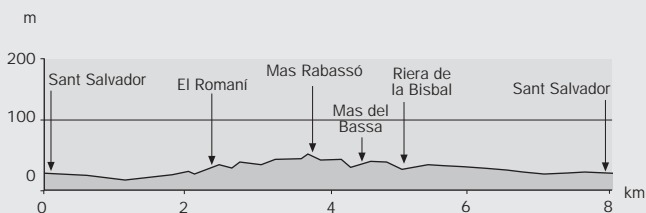
*Les flors del
penniset donen
un toc blanquinós
entre el verd
de l'hivern.
(Foto X.B.)*

DADES TÈCNIQUES

- Data: 24-1-2004/29-1-2004.
- Principals ambients naturals: platja, mar, conreus i ermots.
- Quadrícula UTM: CF76.
- Cartografia: Baix Penedès. Escala 1:50.000. Institut Cartogràfic de Catalunya.
- Recorregut: 8,1 km.

Sant Salvador	N41	11.069	E1	32.839	3 msnm
El Romani	N41	11.566	E1	33.071	16 msnm
Mas Rabassó	N41	11.981	E1	32.731	29 msnm
Mas del Bassa	N41	11.981	E1	32.359	30 msnm
Riera de la Bisbal	N41	11.867	E1	32.277	22 msnm

- Altres observacions d'interès:
  - Es pot completar la sortida amb una visita a la casa museu Pau Casals de Sant Salvador.
  - Si ens interessa ampliar la informació a l'entorn de les Madrigueres, ens podem adreçar al grup ecologista GEVEN del Vendrell, que ha fet estudis molt complets i detallats d'aquest espai. Des de fa una colla d'anys s'està lluitant per tal de preservar aquesta zona humida litoral, la darrera del Baix Penedès.

Castellví i fondo de Gomila

Avui el dia no és gaire esplèndid; tota la nit ha estat plovent. Fa quatre dies nevava, i d'aleshores ençà ha gelat cada dia. Sembla que ara arriba el fred, perquè aquest hivern encara no n'havia fet. Aquests darrers dies hi ha hagut temporal de llevant i forts vents combinats amb les pluges. Avui hi ha un canvi, el vent entra per la banda de xaloc, i tot i que el cel es manté tapat, ja fa unes hores que ha parat de ploure.

Som a Castellví de la Marca, al petit nucli on hi ha l'església de Sant Sadurní. A aquest enclavament és on hi trobem el que abans havia estat el nucli principal de terme, aleshores anomenat Castellvell de la Marca. Des de fa bastants anys la centralitat del municipi ha quedat desplaçada a la Múnia. Si el mot "múnia", que significa muralla en àrab, ja és un clar referent històric que aquestes terres havien fet frontera amb les possessions sarraïnes, el mot "marca" ens corrobora que fa un grapat d'anys aquestes terres havien estat frontereres.

Actualment a aquest petit nucli amb prou feines hi ha una desena de cases. L'església, que és romànica, fou construïda entre els segles XI i XII. Ara té algunes parts que estan força malmeses. També hi ha un cementiri.

Comencem la ruta al costat mateix d'aquesta església. De la part nord en surt un camí de carro, que just a una cinquantena de metres, ens porta fins a una petita pedrera abandonada. El terreny està molt amarat d'aigua.

L'església de Sant Sadurní és a l'inici de l'itinerari. (Foto X.B.)

Índex

Introducció	5
1. Per les Madrigueres i el Pla de Mar (gener)	11
2. Castellví i fondo de Gomila (febrer)	25
3. De Vallespinosa a Saburella (març)	39
4. De Sant Pau d'Ordal a la Creueta (abril)	55
5. Pel puig Castellar i la plana d'Ancosa (maig)	71
6. Renau i el riu Gaià (juny)	87
7. Dels Plans de Ferran a la riera de Clariana (juliol)	101
8. Les roques de les Cuscolles i els Reductus (agost)	115
9. De Sant Domènec de Penyafort al puig de l'Àliga (setembre).....	125
10. Al Montclar i Biure de Gaià (octubre).....	141
11. Castell d'Aulí, font del Ferro i cova del Pas (novembre)	155
12. De Garraf a Sitges (desembre)	171
Bibliografia	185